

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2011

Ivana Šimíková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Max Weber a jeho pojetí státu

Ivana Šimíková

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Max Weber a jeho pojetí státu

Ivana Šimíková

Vedoucí práce:

PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, prosinec 2011

.....

Na tomto místě bych chtěla bych poděkovat vedoucímu mojí bakalářské práce panu PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. za trpělivost, kterou prokázal během psaní mojí bakalářské práce. Děkuji.

Plzeň, prosinec 2011

.....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORIE MOCI A TEORIE STÁTU – VÝVOJOVÉ LINIE	3
	2.1 Thomas Hobbes (1588–1679).....	3
	2.2 John Locke (1632–1704).....	5
	2.3 Jean Jacques Rousseau (1712–1778).....	8
	2.4 Karel Marx (1818–1883).....	11
	2.5 Max Weber (1864–1920).....	15
	2.6 Michel Foucault (1926–1984).....	18
	2.7 Robert Nozick (1938–2002).....	21
	2.8 Robert Alan Dahl (1915–).....	23
	2.9 Komparace – shrnutí.....	26
3	ŽIVOT A DÍLO MAXE WEBERA (1864-1920)	28
	3.1 Život Maxe Webera.....	28
	3.2 Dílo Maxe Webera.....	32
	3.2.1 Teorie moci - panství a autorita.....	33
	3.2.2 Teorie moci - legalita a legitimita.....	39
	3.2.3 Teorie moci a existence státu – příčina či následek.....	44
4	ZÁVĚR	48
5	POZNÁMKY	50
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	50

6 RESUMÉ.....52

7 PŘÍLOHY.....53

1 ÚVOD

Max Weber je jedním ze zakladatelů moderní sociologie, který nastolil několik základních otázek, které moderní společenské vědy zkoumají dodnes. Max Weber se svojí teorií moci a teorií byrokracie ovlivnil oblast sociologie, politologie a ekonomie. Cílem mojí bakalářské práce je představit teorii moci ve vztahu k formování a fungování státu z pohledu teorie Maxe Webera.

Bakalářská práce bude rozdělena do čtyř částí. První část obsahuje Úvod. Druhá část obsahuje krátkou komparativní analýzu teorie moci, budou zde představeny a komparovány hlavní vývojové proudy teorie moci. Jako první je zde ve stručnosti analyzována teorie státu a teorie moci T.Hobbese, dále dílo J.Locka, J.J.Rousseaua, K.Marxe, M.Webera, M.Foucaulta, R.Nozicka, R.A.Dahla. Hlavním cílem této kapitoly je na základě krátké analýzy identifikovat hlavní faktory a činitele jednotlivých teorií moci a teorií státu, porovnat je s dílem M.Webera a označit jeho společné nebo naopak odlišné názory na pojetí moci a státu.

Třetí část bakalářské práce je věnována analýze teorií moci a teorii státu M.Webera. Cílem této kapitoly je analyzovat Weberovu teorii moci ve vztahu k instituci státu, identifikovat úlohu moci v moderním státu. Hlavní výzkumnou otázkou je, zda je moc příčinou či důsledkem existence a fungování moderního státu. První podkapitola chronologicky představí život a dílo M.Webera a zaměří se na nalezení externích intelektuálních vlivů, které formovaly jeho život a dílo. Druhá podkapitola je zaměřena na analýzu Weberovy definice panství a autority, třetí podkapitola je věnována analýze vztahu legality a legitimacy. Výsledná syntéza obsažená v poslední podkapitole určí hlavní výchozí body a možné aplikace Weberovy teorie moci na podmínky státu, tzn. zda je moc moderního státu příčinou nebo následkem jeho fungování a existence.

Čtvrtá kapitola Závěr obsahuje shrnutí celé práce, stručnou charakteristiku moci moderního státu a vzájemný vztah moci a státu.

Základní metodou práce je analýza, deskripce a komparace. Jednotlivé jevy a fakta, které jsou v práci analyzovány a komparovány jsou nejdříve stručně pospány. V závěru každé kapitoly bude provedena syntéza výsledků dílčích analýz, provedených v jednotlivých kapitolách.

2 TEORIE MOCI A TEORIE STÁTU – VÝVOJOVÉ LINIE

V této kapitole budou představeny vybrané proudy či přístupy problematice moci a státu. Jako první zde bude představena Hobbesova teorie společenské smlouvy a stát jako Leviathan, poté bude stručně charakterizována Lockova teorie společenské smlouvy a teorie moci. Dále bude analyzován J.J.Rousseau, K. Marx a M.Weber. Z novodobých autorů zde bude představen M.Foucault, R.A. Dahl a R.Nozick. U všech autorů bude provedena stručná analýza teorie moci nebo teorie státu. V závěru této kapitoly bude provedena komparativní analýza jednotlivých autorů a jejich přístupů s dílem M.Webera. Cílem komparativní analýzy bude určit shodná či rozdílná názorová stanoviska jednotlivých autorů a M.Webera.

2.1 Thomas Hobbes (1588–1679)

Jedním z myšlenkových zakladatelů liberalismu a zároveň jedním z největších představitelů anglického myšlení o státě a moci v 17. a 18. století je Thomas Hobbes (1588-1679). Hobbes je zastáncem absolutní moci státu. Stát je nutností, který ve společnosti udržuje pořádek a zavádí řád, zajišťuje dodržování práva. Stát je zastoupen suverénem, absolutním monarchou, jehož vůle je vůlí všech, je všem nadřazená, je to však suverén, který o obsahu vůle rozhoduje. Suverén není nikomu odpovědný, pouze sám sobě a Bohu (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 166).

Absolutní moc státu vzniká podpisem společenské smlouvy o vytvoření státu. Tuto smlouvu podle Hobbese uzavírají jednotlivci mezi sebou (nikoliv mezi sebou a státem) a dobrovolně a neodvolatelně se v ní vzdávají veškerých svých práv a svobod ve prospěch suveréna (státu) výměnou za to, že je suverén bude chránit a zamezí dalšímu trvání přirozeného stavu, ve kterém se před příchodem suveréna jednotlivci nacházeli. Podle Hobbese je přirozený stav stavem, ve kterém je každý každému vlkem, je to neustálá válka všech proti všem, kdy každý měl pouze tolik práv, majetku a svobod,

kolik si jich dokázal vybojovat a udržet. Z tohoto důvodu také Hobbes tvrdí, že v přirozeném stavu neexistuje právo majetku, neboť nikdo nemá permanentní a výlučné majetkové právo. To vzniká až vznikem státu, kdy stát se podpisem společenské smlouvy stává vlastníkem veškerého majetku a majetkové právo jednotlivce je ústupkem ze strany státu. Podpisem společenské smlouvy se jednotlivci také zavázali, že nebudou nikterak vystupovat proti suverénu, v jehož prospěch svoji svrchovanost podstoupili. Společenská smlouva podle Hobbese obsahovala dvě základní oblasti-směry: „1. smlouvu o vzájemném sjednocení, pomocí níž se souhrn lidí změnil v organizovanou společnost; 2. smlouvu o podrobení se a předání veškerých individuálních mocí a práv jednomu člověku nebo sboru za účelem vytvoření společné suverénní moci státu.“ (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 165)

Stát je v podání Hobbese mocenský subjekt - Leviathan, disponující absolutní, svrchovanou mocí, vznikuvší na základě společenské smlouvy, podepsané všemi jednotlivci, kteří se v ní dobrovolně neodvolatelně vzdávají veškeré svojí osobní moci, svobody a majetku ve prospěch suveréna výměnou za udržení míru a pořádku. Moc státu nelze ze strany jednotlivce omezovat, ani proti ní nikterak vystupovat. To by znamenalo porušení smlouvy.

Hobbesův koncept státu v sobě obsahuje tři důležité aspekty:

- postavení jednotlivce uvnitř společnosti, kdy jednatel není odpověden vládci jako osobě ale přímo státu, který zastupuje vládce,
- autorita státu je jednotná a absolutní.
- stát je nejvyšší formou autority ve všech záležitostech občanské společnosti,

Hobbes představil nový koncept, který znamenal konec premoderního konceptu státu. Od Hobbese je stát vnímán jako samostatný, nezávislý subjekt autority (Hay, Lister, Marsh, 2006, s. 7).

2.2 John Locke (1632-1704)

Práce Johna Locka je vedle Hobbesova Leviathana dalším z pramenů liberalismu. Mezi jeho nejdůležitější díla v oblasti problematiky státu a moci je *Druhé pojednání o vládě*. Locke vychází z odlišné představy přirozeného stavu společnosti než Hobbes a podle toho také odvíjí své pojetí moci a státu. Locke považuje přirozený stav za zlaté období lidstva, kdy byli lidé svobodní a rovni, a podle přirozeného práva žili v míru a harmonii. Rozum každého z lidí zabraňoval, aby se přirozené právo, závazné pro všechny členy společenství, porušovalo a aby se lidé navzájem poškozovali a ničili. (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 169). Nicméně postupně dochází k porušování tohoto přirozeného práva a lidé se postupně dostávají ze stavu přirozeného do stavu válečného. Všichni jsou si rovni, ale každý si musí ochraňovat svoji svobodu a rovnost proti výpadu druhého. Zde se Locke shoduje s Hobbesovou představou přirozeného stavu. Touha a nutnost vyvarovat se tomuto válečnému stavu je hlavním důvodem pro založení státu:

„Vyvarovat se tohoto válečného stavu (v němž není odvolání leč k nebi a v němž každý i nejmenší spor nutně končí, protože nemá autority, aby rozhodovala mezi spornými stranami) je jeden velký důvod, aby lidé vstoupili do společnosti a vzdali se stavu přirozeného. Neboť kde je na zemi autorita, moc, jejíž pomoci se lze dovolat, tam je další trvání stavu válečného vyloučeno a spor je touto mocí rozhodnut.“ (Locke, 1992, s. 41)

Hlavním důvodem pro vznik státu byla ochrana tohoto přirozeného práva, především práva vlastnického. Ochrana vlastnictví bylo podle Locka hlavním důvodem vzniku státu, nikoliv jeho důsledkem, jak tvrdil Hobbes (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 170):

„Veliký a hlavní účel, proč se lidé spojují ve státy a poddávají se vládě, je zachování jejich vlastnictví. K tomu ve stavu přirozeném schází mnoho věcí.“ (Locke, 1992, s. 103).

Je však nutné říci, že Locke vlastnictvím rozumí život jednotlivce, jeho svobodu a jmění (Locke, 1992, s. 78).

Stát a státní moc vznikla na základě společenské smlouvy, podepsané jednotlivci. Ve této společenské smlouvě se jednotlivci zřikají ve prospěch státu- společenství své přirozené svobody, práva ochrany vlastnictví a práva trestat a konat spravedlnost. Jakmile je podepsána společenská smlouva, musí se jednatlivec podříditi rozhodnutí většiny (Locke, 1992, s. 86). V podání Locka je společenská smlouva založena na přenosu části osobních moci/svobody jednotlivce výměnou za ochranu vlastnictví a právo trestat porušení práva. Lockova společenská smlouva je smlouvou mezi jednotlivce a státem, nikoliv smlouvou mezi jednotlivci jako u Hobbese (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 165, 170).

Společenská smlouva obsahuje podle Locka také dvě oblasti: smlouvu o spojení, podle které se jednotlivci domluví a vytvoří základy společného soužití – občanskou společnost, a smlouvu o podrobení, ve které se jednotlivci společně dohodnou na vytvoření vládních a správních orgánů (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 171).

Jednatlivec se podpisem společenské smlouvy dobrovolně vzdává části svých svobod ve prospěch společnosti, která pak vytváří stát ve smyslu politické a občanské společnosti. Politická společnost lze chápat jako soubor výkonných orgánů a institucí, na které jednatlivec přenesl část svého přirozeného práva za účelem zajištění zachování platných zákonů a práva:

„ Ale protože politická společnost nemůže existovat ani se udržet, aniž sama má moc chránit vlastnictví a za tím účelem trestat přestupky všech členů společnosti, je politická společnost tam a pouze tam, kde se každý z členů vzdal této přirozené moci a odevzdal ji do rukou společenství ve všech případech, kde není vyloučen z toho, aby se odvolal pro ochranu k zákonu jím zavedenému.“ (Locke, 1992, s. 79):

Občanská společnost je pak souborem jednotlivců, kteří jsou členy politické společnosti:

„Ti, kdo jsou spojeni v jedno těleso a mají společně zavedené právo a soudnictví, k němuž by se odvolali, s pravomocí rozhodovat spory mezi nimi a trestat provinilce, jsou jedni s druhými pospolu v občanské společnosti.“ (Locke, 1992, s. 79)

Státem Locke rozumí jakékoliv nezávislé společenství, které označuje slovem „commonwealth“. Moc státu není ale absolutní, je omezena do třech oblastí: moc zákonodárná, moc výkonná a moc federativní – moc vyhlašovat válku a uzavírat mír. Nejdůležitější mocí je moc zákonodárná, která je oddělena od moci výkonné a federativní. Naopak moc výkonná a federativní by měla být vykonávána stejnými osobami (vládou). Oddělení zákonodárné moci od moci výkonné zajišťuje její neovlivnitelnost. Jak Locke píše:

„A může být zajisté až příliš velkým pokušením lidské křehkosti, nakloněné uchvátit moc, pro tytéž osoby, které mají moc dávat zákony, aby měly ve svých rukou také moc provádět. Tím totiž mohou vyjmout sebe samy z poslušnosti zákonů, jež dávají, a přizpůsobit zákon i v jeho přípravě i provádění svému vlastnímu soukromém prospěchu a tím docílit zájmu odlišného od ostatního společenství proti účelu společnosti a státu.“ (Locke, 1992, s. 115)

Samotné rozdělení mocí zajišťuje, že moc státu není absolutní. Právo kontrolovat moc státu má také samotný jednatel. Jednatel podpisem společenské smlouvy přenesl na stát pouze nezbytně nutné množství práv, nevzdal se však své svobody a svrchovanosti a práva kontroly mocenských a správních orgánů státu a právo hájit se a vystoupit proti vládci v případě zneužití státní moci proti jednotlivci (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 172).

Moc státu je v podobě Lockova učení omezená, suverenita zůstává s lidem (Smith, 2009). Moc státu je vymezená do třech oblastí, nikdy však není absolutní. Jednotlivec má právo ji kontrolovat. Je pouze tak nezbytně velká, aby zajistila ochranu vlastnictví jednotlivce a jeho právo trestat. Hlavní část osobních svobod tak nadále zůstává jednotlivci. Jedinec zůstává svobodný, jeho svoboda je nezcizitelná. Jednotlivci podpisem společenské smlouvy vytváří občanskou společnost a ta posléze vytváří politickou společnost, stát. V případě porušení společenské smlouvy mají jednotlivci právo vystoupit proti státní moci (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 171), na rozdíl od Hobbesa, kdy vystupování proti státu představovalo porušení společenské smlouvy. Právě od Locka pochází obraz státu jako nočního hlídače, tzn. stát má mít co nejméně pravomocí tak, aby hájil vlastnictví (majetek, svobodu a osobu) jednotlivce.

2.3 Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

Jean Jacques Rousseau vytvořil svým dílem nový pohled na postavení a úlohu jednotlivce ve společnosti, na vznik a podstatu státu (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 200). Jako filozof se stal hlavním ideovým zdrojem francouzské revoluce, a dalšího revolučního hnutí (Furet, 1996). Jeho pojetí státu je spíše filozofické a vizionářské, je myšlenkovou konstrukcí, která předběhla dobu svého vzniku. Mezi nejslavnější díla, která se týkají problematiky státu a moci patří Rousseauovo *O původu nerovnosti mezi lidmi* a *O společenské smlouvě, neboli o zásadách státního práva*.

Stát jako politická organizace vznikl podle Rousseau jako nástroj prosazování moci majetných a jejich potřeby chránit jejich majetek před nemajetnými. Rousseau vysvětluje toto tvrzení na historii a přechodu z přirozeného stavu do stavu státního zřízení. Přirozený stav byl podle Rousseaua stavem všeobecného štěstí (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 201). Nikoliv však z důvodu přirozeného práva, jak tomu bylo u Locka, ale z důvodu

toho, že v přirozeném stavu si člověk neuvědomoval svoji nadřazenost nad ostatními tvory a žil ve shodě s přírodou a jejími zákony. Byl to lidský rozum, díky němuž si člověk začal uvědomovat svoji nadřazenost nad zvířaty, později také nad lidmi, uvědomuje si svoje potřeby a touhy a způsoby, jak je uspokojit:

„Divoch měl ve svém pudu všechno, co potřeboval k životu v přírodě. To, co je třeba k životu ve společnosti, spočívá pouze v rozvinutém rozumu.“ (Rousseau, 1978, s. 76).

Postupně dochází ke vzniku majetkových nerovností, doprovázenému rostoucí touhou po moci. Následkem této touhy po moci, prosazování své vůle a potřeby chránit majetek vzniká stát. Vznik státu ale vede pouze k prohloubení majetkové a mravní nerovnosti mezi lidmi (roste tzv. první stupeň nerovnosti), k nerovnosti politické (tzv. druhý stupeň nerovnosti (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 201):

„ ... oč menší musel být rozdíl mezi lidmi ve stavu přírodním než ve společnosti a jak se přirozená nerovnost v lidském pokolení zvětšila nerovností společenského zřízení. ... Politické rozdíly s sebou nutně nesou rozdíly civilní.“ (Rousseau, 1978, s. 85). Třetím stupněm nerovnosti je vznik despotismu (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 201). Despotismus je posledním vývojovým stupněm státního zřízení, založeného na nerovnostech mezi lidmi a musí být pak odstraněno:

„ ... v první době byl uzákoněn stav „bohatý“ a „chudý“, ve druhé „mocný“ a „slabý“ a ve třetí stav „pán“ a „otrok“, jenž neposledním stupněm nerovnosti a cílem, k němuž směřovaly oba ostatní až do té doby, kdy nové revoluce vládu zrušily úplně nebo ji přiblížily zákonnému zřízení.“ (Rousseau, 1978, s. 113).

Podle Rousseaua patří veškerá moc pouze lidu a všichni lidé jsou podle přirozeného práva volni a jsou si rovni. Moc státu vzniká na základě společenské smlouvy tak, že každý jednotlivec přenesl svou osobu a moc

vyššímu řízení všeobecné vůle a stane se tak neoddělitelnou součástí státního celku. V případě, že je státní těleso pasivní, Rousseau ho nazývá státem, v případě, že je aktivní suverénem a mocností v případě, když se přirovnán k jemu podobným. Jednotlivec je nazývá občanem v případě, že má účast na svrchované moci, poddaným v případě, že je poroben zákonům státu. Jednotlivci, kteří jsou členy společnosti, a tvoří jeden celek, se nazývají národem (Rousseau, 1978, s. 214).

Výměnou za přenos své osoby a moci dostává každý jednatel vyšší hodnotu – občanskou svobodu a vlastnické právo:

„Společenskou smlouvou člověk ztrácí přirozenou svobodu a neomezené právo na vše, co jej svádí a čeho může dosáhnout. Získává však občanskou svobodu a vlastnické právo ke všemu, co má.“ (Rousseau, 1978, s. 218). Rousseau zdůrazňuje rozdíl mezi přirozenou svobodou, která je vymezena fyzickou silou jedince a občanskou svobodou, která je ohraničena obecnou vůlí. Vlastnické právo může být založeno pouze na vlastnickém právu, na rozdíl od držení, které je pouze důsledkem násilí nebo práva prvního okupanta.

Společenská smlouva tvoří základ státu (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 201) a poskytuje *„legitimní statut nejen moci, nýbrž také vztahu mezi jednotlivci a abstraktním kolektivem. Tento vztah k abstraktnímu kolektivu konstituuje lid, jehož základem by byla práva těchto jedinců.“* (Furet, 1994, s. 39)

Účelem založení státu by mělo být společné blaho (Rousseau, 1978, s. 222). Stát by měl hájit zájmy všech občanů a měla by ho řídit je všeobecná vůle, která zohledňuje zájem společný, na rozdíl od vůle všech, která je pouze vůlí jednotlivce a je souhrnem jednotlivých soukromých vůlí (Rousseau, 1978, s. 225).

Moc státu je založena na společenské smlouvě, která dává státu „*naprostou moc nad občany*“ (Rousseau, 1978, s. 227), avšak tato moc je řízená obecnou vůlí a proto ji lze nazvat svrchovanou mocí. Svrchovaná moc je nezcizitelná a nedělitelná, protože je vůlí národního celku, je vůlí obecnou a jednomyslnou a na jejím základě vzniká zákon (Rousseau, 1978, s. 223). Platné zákony by měly spojovat všeobecnost vůle s všeobecností předmětu. Stát by měl fungovat pouze podle zákonů. Lid by měl být původcem zákonům a měl by být zákonům podřízený (Rousseau, 1978, s. 235). Lid je také subjektem obecné vůle a je zdrojem veškeré moci ve státě. Obecná vůle musí být správně vyjádřena a proto se musí každý občan vyslovovat jen podle sebe. Lid by měl být nástrojem přímé demokracie.

Původcem veškeré státní moci je lid. Jemu patří veškerá moc státu. Moc je řízena obecnou vůlí, je nezcizitelná a nedělitelná, tzn. je vůlí celého národa. Obecná vůle je vyjádřením obecného blaha – vůlí celku, není souhrnem vůlí jednotlivců. Vznik státu je výsledkem podpisu a existenci společenské smlouvy. Společenská smlouva přisuzuje státu moc nad jeho občany, avšak moc státu je řízena obecnou vůlí, jenž je vyjádřením přání lidu.

2.4 Karel Marx (1818-1883)

Karel Marx a Bedřich Engels patří mezi ty společenské vědce, kteří svým učením výrazně ovlivnili vývoj společenských systémů ve 20.století (Halada, 1996, s. 131). Až do 60.let 20.století byli „miláčkem“ amerických a evropských intelektuálů (Stokes, 2007, s. 133). Učení Marxe a Engelse se zaměřilo na ekonomicko-sociální analýzu historie a vývoje společnosti a vytvořili nový ideologický směr, tzv. dialektický a historický materialismus. Základem Marxovy teorie je myšlenka, že hlavním činitelem pro uspořádání společnosti je ekonomika, respektive výrobní vztahy, které formují společenskou strukturu a uspořádání státu.

Marx ani Engels nevytvořili ucelenou teorii státu ani teorii moci. Obě teorie, zejména teorie státu, jsou však implicitně obsažené ve všech jejich dílech (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 256), a tvoří podstatnou část jejich dialektického a historického materialismu: vývoj společnosti je neustálým bojem tříd o mocenské postavení ve společnosti, přičemž postavení jednotlivých tříd je dáno vlastnictvím výrobních prostředků a dělbou práce.

Marxovo učení o státu začíná v roce 1843 jeho polemikou Hegelovou koncepcí dějin v knize *„Kritika Hegelovy doktríny státu“*. Marx kritizuje Hegelovu koncepci vývoje ducha, (vývoj přírody, člověka a společnosti je odvozen o vývoje ducha) a Hegelovo oddělení státu a občanské společnosti (Hay, 2006, s. 65). Jak píše Marx v předmluvě *Ke kritice politické ekonomie*, 1978, s. 417:

„Moje zkoumání vyústilo v závěr, že právní vztahy, stejně jako formy státu není možno pochopit ani z nich samých, ani z tzv. všeobecného vývoje lidského ducha, nýbrž naopak, že tkví svými kořeny v materiálních životních poměrech, jejichž souhrn nazval Hegel, po příkladu Angličanů a Francouzů 18.století, „občanskou společností“, že však anatomii občanské společnosti je nutno hledat v politické ekonomii.“

Marx pro svoji kritiku použil Hegelovu metodu dialektiky, ale tvrdil, že je nutno postupovat opačně: vývoj ducha je závislý, či je odrazem vývoje přírody a hmoty (Halada, 1996, s. 131). Jak později napsal:

„Moje dialektická metoda je v základě od Hegelovy metody nejen odlišná, nýbrž je jejím přímým opakem. Pro Hegela je proces myšlení, jež pod jménem ideje přeměňuje dokonce v samostatný subjekt, demiurgem (tvůrcem) skutečna, které představuje jen jeho vnější projev. U mne naopak není ideálno nic jiného než materiálně přenesené do lidské hlavy a v ní přetvořené. ... U Hegela stojí dialektika na hlavě. Je nutno ji postavit na nohy, aby bylo objeveno v mystické slupce racionální jádro.“ (Marx, Z Doslovu k druhému vydání *„Kapitálu“*, 1971, s. 329, 330).

Marx kritizoval Hegelovo pojetí státu jako mravního organismu, kdy společenský řád je vyjádřením „vyššího rozumu státu“. Naopak dokazoval, že stát je funkcí společenského řádu (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 256). Společenský řád je pak odrazem třídního uspořádání, které je dáno dělbou práce a vlastnictvím výrobních prostředků: kapitálu a práce:

„Ve společenské výrobě svého života vstupují lidé do určitých, nutných, na své vůli nezávislých vztahů, výrobních vztahů, které odpovídají určitému vývojovému stupni jejich materiálních výrobních sil. Souhrn všech těchto výrobních vztahů tvoří ekonomickou strukturu společnosti, reálnou základnu, na níž se zvedá právní a politická nadstavba a které odpovídají určité formy společenského vědomí. Způsob materiálního života podmiňuje sociální, politický a duchovní životní proces vůbec. Bytí lidí není určováno jejich vědomím, nýbrž naopak, jejich vědomí je určováno jejich společenským bytím.“ (Marx, Ke kritice politické ekonomie, 1978, s. 418).

Stát je třídní společností. Moderní stát je státem buržoazie, která je v moderním kapitalistickém státě vládnoucí třídou. Stát v kapitalistické společnosti zabezpečuje vládnoucí úlohu buržoazii, neboť zaručuje výrobní vztahy, které vládnoucí třídě zajišťují vedoucí mocensko-ekonomické postavení ve společnosti (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 256). Jak píše Marx v „*Německé ideologii*“ (1845):

stát „není nic jiným než forma organizace, kterou si buržoazie nezbytně osvojila, pro vnitřní a vnější účely, pro vzájemné zaručení svého majetku a vlastních zájmů“ (in Hay, 2007, s. 67) a později se tato myšlenka opakuje v „*Komunistickém manifestu*“ (1848):

„Moderní státní moc je jen výborem, které spravuje společné záležitosti celé buržoazní třídy.“ Podle Milibanda (1965, in Hay, 2007) je toto stanovisko primárním náhledem na stát a základem pro instrumentalistický přístup v chápání Marxe. Stát je podle Marxe pouhým nástrojem buržoazie. V tomto případě není potřeba chápat buržoazii jako celou třídu, ale pouze jako její část

a to zejména tu, která kontroluje státní aparát. Vládnoucí třída garantuje státu určitý stupeň samostatnosti, ale stát stále zůstává jejím nástrojem v prosazování zájmů buržoazie.

V pozdějších pracích se Marx i Engels přiklánějí k strukturalistickému pojetí státu. Stát plní funkci ochránce ekonomicky a společensky vládnoucí třídy. Stát je primárně uspořádán tak, aby zajistil reprodukci kapitalistických společenských vztahů. Stát je primárně strukturou, která zajišťuje kapitalistické uspořádání třídních, výrobních a mocenských vztahů (Hay, 2007, s. 67). Podle Marxe stát také vystupuje a chová se jako „souhrnný kapitalista“, protože je nástrojem vykořisťování námezdní práce kapitálem (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 256).

Třídní struktura kapitalistického státu tvoří třídy buržoazie a dělnické třídy (proletariátu). Jak napsal Marx a Engels v „Komunistickém manifestu“ z roku 1848, mezi těmito třídami existuje nesmiřitelný protiklad (třídní antagonismus), který nelze odstranit žádnou dobrou vůlí obou stran, ani chytrou hospodářskou a sociální politikou, je „strukturálním momentem každé společnosti.“ (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 255). Jediným řešením odstranění strukturální krize společnosti je změna uspořádání státu – revoluční změna, kterou může provést jedině proletariát. Marx a Engels nejdříve tvrdili, že jedině revoluce je jediným možným, násilným přechodem od kapitalistické společnosti ke komunistickému společenství, kdy mezistupněm mezi těmito dvěma fázemi vývoje státu/společnosti je socialistický, všelidový stát. Později se přiklonili k demokratické cestě změny třídního uspořádání, k využití legálních demokratických prostředků dosažení moci, např. vítězství ve volbách. (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 258)

Podle Smithe (2009, s. 65) patří marxismus k radikálním přístupům moci státu (státní moci). Marxismus je založen na dvou základních pilířích:

- stát jako donucovací instituce, která zastupuje zájmy kapitalistické třídy,
- stát jako ideologický mechanismus, který zajišťuje, že zájmy kapitalistů jsou prezentovány jako obecné nebo národní zájmy, respektive obecná vůle a tím zajišťují přijetí těchto zájmů podřízenými společenskými třídami.

Marxisté chápou stát především jako ekonomickou organizaci, ve které moc státu v podobě politiky státu slouží k tomu, aby zajistil akumulaci kapitálu. Podle Smithe (2009, s. 66) se marxisté nezabývají státem jako zdrojem nebo mechanismem moci. Stát je podle marxistů základní, zásadní a klíčová organizace, která používá svoji donucovací moc k zachování principů, které podpírají tržní ekonomiku a zajišťují tak kontinuitu státu. Na rozdíl od liberálů, kteří tuto funkci státu vidí jako cestu ke svobodě a prosperitě, je pro marxisty tato funkce nepřijatelná a zdrojem neustálé kritiky.

2.5 Max Weber (1864-1920)

Max Weber je jedním ze zakladatelů německé sociologie. Rozpětí jeho díla je veliké. Sám vystudovaný právník, zajímal se také o ekonomii, historii, filozofii a hudbu. Z tohoto důvodu jsou poznatky z jednotlivých oborů vzájemně propojeny a názvy jednotlivých vědních disciplín, kterým se Weber věnoval odrážejí celistvost jeho přístupu: hospodářská sociologie, obecná sociologie, sociologie práva, sociologie politiky či politická sociologie.

Jeho pohled na stát a moc státu vycházel ze dvou odlišných názorových pozic: liberalismu a marxismu. Weber uznával princip individuální svobody, princip sebeurčení a demokratických pravidel (Loužek, 2005, s. 34). Nicméně se domníval, že moderní stát směřuje k racionalizaci, jejíž výsledkem je byrokratizace státní správy, ekonomického a politického života. Stále rostoucí

a podle něj neodvratný proces byrokratizace a racionalizace s sebou přinese zvýšení dohledu a regulace ze strany státu a logicky i omezení základních svobod jednotlivce. Z tohoto důvodu uvažoval o „*přizpůsobení liberalismu k funkčně racionálním strukturám masové společnosti.*“ (Loužek, 2005, s. 34)

Marxovo dílo studoval Weber velice důkladně a cenil si ho, i přesto, že s ním v určitých oblastech naprosto nesouhlasil. Podle Webera existovali pouze dva filozofové, kteří ovlivnili myšlení modernity: Marx a Nietzsche. Marxovo dílo bylo však pro Webera přijatelné pouze ve dvou podobách: buď jako politická filozofie, která se zakládá na fundamentálních etických přesvědčeních o nespravedlivém společenském řádu a revolučním boji, nikoliv na objektivních vědeckých pravdách; anebo jako systematizace ideálně typických hypotéz, které mohou významně ovlivnit pohled na moderní společnost. Weber se od marxismu názorově distancoval - jednoznačně odmítal Marxův dialektický materialismus. Podle Webera nelze vývoj společnosti vysvětlovat pouze materiálními zájmy, ekonomickými a výrobními vztahy. Společnost a její vývoj je ovlivňována také duchovními zájmy, jako např. politika, náboženství, byrokratizace nebo racionalizace (Loužek, 2005, s. 35). Podle Webera může kauzalita pracovat v obráceném směru, než jak ji viděl Marx: ekonomika podle Marxe ovlivňuje politiku, ale podle Webera neekonomické fenomény mohou stejně dobře ovlivňovat ekonomiku (Swedberg, 1998, s. 54).

V oblasti politické sociologie je Weber autorem několika významných konceptů, jako např. politická organizace, stát, národ nebo panství. Weber definuje stát ve své stati Politika jako povolání:

„stát (je) lidská pospolitost, která si na určitém území efektivně vyhražuje (s úspěchem) monopol legitimního fyzického násilí.“ (Weber, 1969, s. 158)

Podle Webera je stát vládnoucí, mocenskou politickou organizací: kontroluje svoje území a může se uchýlit k použití násilí. Stát je více jak ekonomická organizace a to především ze dvou důvodů: stát jako vládnoucí politická organizace na svém území nekontroluje pouze ekonomiku, ale také vzájemné lidské vztahy a dále, že na rozdíl od ekonomické organizace, která řeší svoje spory kompromisem, politická organizace řeší neshody také s použitím násilí nebo jeho hrozby (Swedberg, 1998, s. 56-57).

Weber chápe a definuje stát ve třech směrech: organizačně, geograficky, mocensky:

„Stát platí za výhradní zdroj „práva“ na násilí. „Politikou“ bychom rozuměli snahu o podíl na moci nebo o ovlivnění rozdělení moci, ať mezi státy, nebo uvnitř státu mezi skupiny lidí, které zahrnuje. ... Každý kdo provozuje politiku usiluje o moc.“ (Weber, 1969, s. 158)

Moc státu chápe Weber jako určitý druh panství nad lidmi, které se opírá o prostředek legitimního, respektive za legitimní považované násilí (Weber, 1969, s. 158). Právě pojem panství je Weberovým přínosem politické filozofii či sociologii. Panství lze stručně charakterizovat jako určitý druh moci, které se lidé dobrovolně podvolují. Weber určil tři hlavní důvody a druhy panství: tradiční, charismatické a legální.

Moderní stát podle Webera nevyhnutelně spěje ke své stále propracovanější organizovanosti, kterou nejlépe představovala byrokratická organizace:

„Organizované panství, které vyžaduje souvislou správu, potřebuje, aby lidské jednání usměřňovala poslušnost vůči vládcům, kteří si dělají nárok na to, že jsou nositeli legitimní moci. Na druhé straně pak má organizované panství prostřednictvím této poslušnosti disponovat těmi věcnými statky, které jsou eventuálně nutné k použití fyzického násilí, personálním, správním štábem a věcnými správními prostředky.“ (Weber, 1969, s. 161)

Ve své stati *Tři čisté typy legitimního panství* tento proces jen potvrzuje slovy:

„Byrokracie je technicky nejčistším typem legálního panství.“ (Weber, 1969, s. 227)

Weberovo chápání státu a jeho moci představuje vedle marxistického pojetí druhý přístup k pochopení moci státu: tzv. Weberovský přístup charakterizuje stát jako organizaci, která řídí a kontroluje byrokracii, použití násilí, a legitimitu, které státu zajišťují úřední kontrolu nad územím, které je ohraničeno národními hranicemi. Podle Weberovského přístupu je moc moderního státu založena na třech pilířích: násilí, byrokracii a legitimitě (Smith, 2009, s. 9) Implicitním předpokladem je však existence práva a právního systému. Stát je podle Webera právním státem.

2.6 Michel Foucault (1926-1984)

Michel Foucault je filozofem, který významným způsobem pozměnili tradiční chápání a teorii moci a státu. Foucaultova filozofie a práce je východiskem pro současný poststrukturalismus.

Foucault se zabýval vývojem státní moci (moci státu), analyzoval tzv. mentalitu vlády, neboli způsoby, jakými stát vytváří a tvaruje moc, kontroluje a řídí celou společnost (Smith, 2007, s. 49). Tématem, které se prolíná celým Foucaultovým dílem je vztah moci a věděním, vědomostmi, poznáním, společně s tím, jak je moc používána k ovládnutí a určení obsahu vědění, poznání (Stokes, 2007, s. 187). Foucault nesouhlasí s marxisty a jejich tvrzením o procesu vývoje společnosti. Naopak tvrdí, že stát a společnost se nevyvíjela plynule a rovnoměrně, nýbrž, na základě akumulace vědomostí (poznání, znalostí, angl. knowledge). Vědomosti jsou spojeny s určitou formou výroby a výrobních vztahů, vědomosti nejsou pouhou reflexí těchto výrobních vztahů, ale jsou zároveň i součástí jejich utváření. Vědomosti o společnosti,

jednotlivcích a všech součástí společnosti posiluje výkon moci (Smith, 2007, s. 49). Právě Foucault je autorem spojení „moc vědomostí“ (angl. power-knowledge), která znamená to, že mechanismus moci vytváří různé druhy vědomostí, znalostí, např. vláda shromažďuje informace o společnosti, obyvatelstvu, a tyto informace, znalosti dále používá k posilování výkonu své moci.

Podle Foucaulta je poznání, vědomosti a jejich shromažďování historickým předělem mezi tzv. svrchovanou společností, mocí (angl. sovereign power) a tzv. disciplinární společností, mocí (angl. disciplinary power). Svrchovaná moc byl vykonávána panovníkem, který stát nevnímal jako organizaci, ale součást mocenských vztahů (Smith, 2007, s. 46). Státní moc nezasahovala do každodenního života lidí, tuto funkci plnila církev. Panovník získával potřebné informace o svých poddaných formou dotazování. V průběhu 18. a 19. století, po období osvícenství, se stát díky byrokracii stává organizací, disciplinární, kázeňskou společností, společností trvalého dozoru, která tvaruje chování lidí. Stát přebírá funkci církve, začíná zasahovat do každodenního života jednotlivce, do jeho osobního a rodinného života. Stát začíná shromažďovat a třídit, informace a poznatky o chování lidí, vytváří a definuje jejich chování. Jeho hlavní způsob získávání informací o svých obyvatelích se stává trvalý dohled. (Smith, 2007, s. 46) Stát buduje disciplinární, kázeňské zařízení (vězení, nemocnice, azylové domy, školy, kasárna), ve kterých začíná regulovat, prostor a čas, činnosti a chování lidí. Foucault také zavádí pojem bio-power, tzn. moc nebo způsob vládnutí, který na konci 18.století začíná stát uplatňovat při výkonu své moci. Jedná se o řízení a kontrolu života a chování obyvatelstva, kdy stát řídí a kontroluje narození, úmrtí, obnovu a zdraví obyvatelstva (O'Farrell, 2007, URL:<<http://www.michel-foucault.com/concepts/index.htm>>, [cit.2011-11-20]). Jedinec se dostává na stejnou úroveň jako jiní průmyslově chovaní živočichové.

Současná moderní společnost a současný moderní stát je podle Foucaulta založen na třech základních prvcích: dohledu, kontrole-řízení, a nápravě. Současný stát a společnost je prostoupen mocí, která vytváří, definuje role a chování jednotlivců. Tím, že jednotlivci přijímají tyto role a chovají se podle nich a jím přidělených vzorců a struktur, tak zajišťují reprodukci moci. Pro současný moderní stát je tak charakteristická všudypřítomná existence moci, kterou Foucault nazývá governmentality. Moc státu pronikla do všech vztahů, do každodenního života jednotlivce a tím, že nadefinovala vzorce chování do příslušných rolí, jednotlivci při svém každodenním výkonu svých činností – hraní svých rolí, zajišťují reprodukci státní moci (Smith, 2007, s. 44). Foucault nazývá současný moderní stát pastýřským státem, resp. stát vykonává pastýřskou moc (angl. pastor-power), kdy za pomoci vhodných technik, zdůvodňování a praktik organizuje, řídí a kontroluje život obyvatel od narození do smrti stejným způsobem, jako se pastýř stará o svoje stádo (O'Farrell, 2007, URL:<<http://www.michel-foucault.com/concepts/index.htm>>, [cit.2011-11-20]). Foucault hovoří o tzv. mikrofyzičce moci (angl. microphysics of power), v rámci níž je člověk vnímán jako cizí objekt, objekt poznání, který je kategorizován, diagnostikován, ukázněn, vycvičen, a znormalizován (Finlayson, Martin, s. 167, in Hay, Lister, Marsh, 2006).

Moc státu je podle Foucaulta prostoupena celou společností, všemi společenskými vztahy, Foucault hovoří o tzv. kapilárách moci, které prosakují celou společností (Smith, 2007, s. 48). Moc není lokalizována do institucí, ale prorostla celou sítí společnosti. Moc podle Foucaulta není pouze o vládě, ale také o souboru sil, které vytvářejí a zakládají naše pozice a z nich vyplývající způsoby chování, naše identity (Smith, 2007, s. 44)

Foucault přichází s novátorským pohledem na moc státu. Jeho pojetí státu a moci nenabízí jednoduchou definici a lze ji rozdělit do dvou koncepcí (Smith, 2007, s. 50):

- moc v moderním státě prostoupila do každodenního života jednotlivce – jedná se o proces socializace, ve kterém si jednotlivec osvojuje, učí se a vštěpuje si hodnoty a společenské normy, které posléze utvářejí jeho chápání dobra a zla a to, jak se chová v určitých rolích,
- techniky moci, které stát používá v rámci procesu governmentality – způsobu, jakým stát organizuje společnost.

2.6 Robert Nozick (1938-2002)

Robert Nozick byl jedním z nejvlivnějších filozofů 70. a 80. let minulého století. Nozick je pokládán za zakladatele libertarianismu, koncepce minimálního státu a ideového otce Nové pravice. Jeho dílo *Anarchie, stát a utopie* (angl. *Anarchy, State, and Utopia*, 1974) je považováno za jeden z nejdůležitějších spisů z oblasti filozofie státu. (Heywood, 2004, s. 117).

Nozick vychází z Lockova pojetí státu jako nočního hlídače (Heywood, 2004, s. 116). Stát podle Nozicka disponuje monopolem moci, ale pouze ve třech oblastech (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 293):

- 1) ochrana života, svobody a vlastnictví občanů,
- 2) zajišťuje dodržování smluv,
- 3) zajišťuje ochranu občanů před vnějším nebezpečím.

Stát by se měl institucionálně omezit pouze na policii, soudy a armádu. Všechny další aspekty života jednotlivce (ekonomické, morální, společenské, kulturní a další) patří výhradně jednotlivcům a jsou součástí občanské společnosti (Heywood, 2004, s. 116).

Nozick napsal svoji knihu a formuloval svoje názory na stát a spravedlnost jako ostrou kritickou reakci na Rawlsovo dílo *Teorie spravedlnosti* (angl. *A Theory of Justice*, 1971) (Swift, 2005, s. 38). Podle Rawlsovy teorie spravedlnosti by se měly sociální a hospodářské nerovnosti

měly upravit tak, aby co nejvíce pomohly těm nejméně zvýhodněným a zavedly ve společnosti tzv. férovou rovnost šancí (Adamová, Křížkovský, 2000, s. 293). Rawls chápe spravedlnost jako slušnost (férovost, angl. fairness). Podle Rawlse si většina lidí svůj talent také neuvědomuje a raději preferuje rovnostářskou společnost (Heywood, 2004, s. 79). Pravidla vzájemných vztahů ale musí být upravena tak, že s nimi všichni zúčastnění souhlasí a přijímají je. Toto dílo se stalo obhajobou pro sociální redistributivní politiku státu.

Podle Nozicka spravedlnost nespočívá v tom, že se lidé dohodnou na férových pravidlech. Nozick kritizuje Rawlse za to, že opomíjí svébytnost každého jedince, tzn. každý má jiné nadání a každý se také může svobodně rozhodnout, jak se svým nadáním a plody své práce naloží. Udělá-li to za něj stát bez ohledu na názor daného jednotlivce, jedná tak nepřipustně. Z tohoto důvodu je Nozick proti jakémukoliv redistributivnímu zdanění. Jakákoliv redistribuce by měla být dobrovolná a nikoliv z donucení státu (Swift, 2005, s. 39).

Nozick chápe spravedlnost jako oprávnění. Spravedlnost je podle Nozicka především úcta k právu jednotlivce vlastnit sebe sama, svůj majetek a právu s ním svobodně nakládat. Jakékoliv zasahování státu do redistribuce statků představuje neospravedlnitelné vměšování státu do osobního vlastnictví občanů. Stát by měl podle Nozicka naopak sloužit k tomu, aby občana před jakýmkoliv vměšování zvenčí ochraňoval (Swift, 2005, s. 38).

Vlastnictví podle Nozicka zahrnuje nejen sebe sama, ale i to, co člověk vytvoří (zde je velice patrná podobnost k Lockovi). Veškeré modely spravedlnosti, které by stát chtěl ve společnosti použít, vedou podle Nozicka pouze k omezení lidské svobody, které je neospravedlnitelné. Nozick vidí redistributivním státu a jeho přerozdělovací politice velké nebezpečí, protože:

„tento stát využívá některé občany jako prostředek pro účely jiných občanů ....Zacházení s lidmi jako s prostředkem je přesně to, co se děje ve

státě, který s využitím donucovacího aparátu přerozděluje majetek. (Swift, 2005, s. 42).

2.7 Robert Alan Dahl (1915-) a dimenze moci

Robert A. Dahl patří mezi zakladatele poválečného amerického pluralismu, který vychází z podmínek a tradice americké společnosti, kde je moc rozdělena omezena do několika oblastí, které mohou být kontrolovány a výsledné politické rozhodnutí je výsledkem dohody nežli konfliktů (Smith, 2007, s. 18). Podle Dahla:

„teorie a praxe amerického pluralismu směřuje k předpokladu existence několikánásobných center moci, přičemž žádná z nich není zcela svrchovaná.“ (Dahl, 1963, s. 24, in Smith, 2007, s. 18)

A dále:

„Důležité vládní politiky jsou výsledkem jednání, vyjednávání, přemlouvání a nátlaku na značném množství různých míst v politickém systému – Bílý dům, byrokracie, labyrint komisí Kongresu, federální a státní soudy, státní legislatury a exekutivy, mstní vlády. Žádný organizovaný politický zájem, politická strana, třída, region nebo etnická skupiny by nemohli kontrolovat všechna tato místa.“ (Dahl, 1963, s. 325, in Smith, 2006, s. 26)

Dahl a pluralisté se později také zaměřili na analýzu úlohu a chování skupin ve státě. Dochází k závěru, že stát pouze reaguje na požadavky skupin, nežli vytváří vlastní požadavky a politiky. Moc skupin je podle pluralistů omezena ostatními vládními a demokratickými procesy (Smith, 2007, s. 18). Skupiny podle pluralistů nejsou pro stát hrozbou, neboť občané jsou členy několika skupin a v rámci politického systému funguje mnoho vyrovnávacích sil, které moc skupin kompenzují (Smith, 2006, s. 26).

V průběhu 60.let 20. století došlo k empirickému vyvrácení teorie pluralismu a k odklonu od něj. V průběhu 70. let 20. století se začíná rozvíjet

neopluralismus, který rozvíjí „Dahlův naivní pluralismus“ (Smith, 2007, s. 19). Neopluralisté také zkoumají chování zájmových skupin ve státě a zjišťují, že v rámci politického procesu existují určité dominantní, především ekonomické skupiny, které významně formují politiky státu. Politický systém tak neústí v pluralismus, ale ve strukturu výhod, které zvýhodňují především ekonomicky silné skupiny, které mají vliv na moc ovlivňovat hospodářský růst. Tržní systém také vytváří podmínky pro to, že je provedeno mnoho rozhodnutí s vyloučením demokratické kontroly (Smith, 2006, s. 28). Moc státu je strukturální mocí, neboť zvýhodňuje určité zájmy (Smith, 2007, s. 19).

Dahl je autorem nejjednodušší definice moci, podle které (Dahl, 1957, in Smith, 2007, s. 15):

„moc existuje, jestliže A přiměje B udělat něco, co by jinak nedělal“. Tato normativní definice moci obsahuje dva důležité předpoklady a východiska pro analýzu moci:

- moc je něco, co lze pozorovat, vidět a měřit,
- moc je záměrná.

Moc je založena na záměru a ukazuje se v akci, výstupu, který lze pozorovat, měřit a porovnávat. Tato definice moci je považována za první dimenzi moci.

Podle Smithe (2007, s. 16) tato definice ale nezahrnuje další aspekty moci: existuje mnoho situací, které ovlivní pozici a životy lidí nezáměrně. Moc může být také neměřitelná, přesto nedostatek měřitelné moci neznamená, že moc neexistuje. Podle Wronga (1988) in Smith (2007, s. 16) existuje rozdíl mezi mocí jako obecnou kapacitou jednat ve světě, tzv. moc k něčemu (angl. power to do) a mezi mocí jako zvláštním druhem společenských vztahů, tzv. mocí nad společností nebo skupinou lidí (angl. power over). Právě existence „neměřitelných“ prvků, které ovlivňují rozhodování lidí podnítila P.Baracha a M.S.Baratze ke kritice Dahlovy definice moci. Byla to kritika Dahlovy práce *Who governs?* (1957), která je přiměla k opravě Dahlovy definice moci: Barach

a Baratz (1962) vypracovali tzv. druhou tvář moci, někdy nazývána také druhou dimenzí moci:

„Samozřejmě, že moc je vykonávána, když A se podílí na rozhodování, které ovlivní B. Ale moc je také vykonávána, když A vynaloží svoji energii na vytvoření či posílení sociálních a politických hodnot (významů) a institucionálních praktik, které omezí rozsah politických procesů, které jsou veřejně rozmyšleny pouze na ty témata, která poměrně neškodné vůči A.“ (Bachrach, Baratz, 1962, s. 948)

Bachrach, Baratz (1962, s. 952) hovoří o potřebě výzkumu tzv. dynamiky „nerozhodování“, tzn. toho, že určitá témata jsou z rozhodovacího procesu odstraněna tak, aby v něm zůstaly pouze „bezpečná“ témata.

Ale ani Bachrach-Baratzova Druhá dimenze moci neunikla kritice. V roce 1975 vydává S.Lukes knihu *Power: a Radical View*, ve kterém vypracoval tzv. třetí tvář moci, třetí dimenzi moci. Podle Lukese je moc především manipulace přání lidí, možnost přesvědčit lidi, že věci, kterým věří a které chtějí, jsou přesně ty věci, které chtějí a kterým věří. Třetí dimenze moci zkoumá to, jakým způsobem se nastavují preference a struktury preferencí (Smith, 2007, s. 35). Podle Lukese je třetí dimenze moci „mocí oklamat někoho, či ho uvést v omyl“ (Smith, 2007, s. 37). Třetí dimenze moci je moc manipulovat s přáními lidí.

Dahl vytvořil nový pojem „polyarchie“, která představuje nový pojem pro demokracii v měřítku moderního národního státu. Podle Dahla (Dahl, 1995, s. 202) je polyarchie:

„politický řád odlišujících se na nejobecnější úrovni dvěma širokými charakteristikami: občanství je rozšířeno na poměrně velkou část obyvatelstva a občanská práva zahrnují možnost být v opozici a hlasováním odvolat nejvyšší úředníky vlády.“

Polyarchie by měla obsahovat sedm institucí, aby se vláda mohla označovat jako polyarchie. Jsou jimi: volení státní úředníci, svobodné a spravedlivé volby, všeobecné volební právo, právo ucházet se o úřad, svoboda projevu, alternativní informace a svoboda sdružování (Dahl, 1995, s. 202).

2.8 Komparace – shrnutí

Weberův pohled na stát je podobný jako u Hobbese. Weber vidí stát jako *modus operandi*, jako organizaci, nikoliv jako vykonavatele patřičných funkcí (Hay, Lister, Marsh, 2006, s. 8). Je ale značně rozporuplný. Asi nejlépe bychom ho mohli nazvat národně socialistickým liberálem. Weber jako právník vyznával princip smluvní svobody a individuální svobody (shoda s Lockem). Nicméně naprosto nesouhlasil s liberálním, a libertariánským pohledem na stát, tzn. stát jako noční hlídač (Locke, Nozick). Weber nebyl ani přílišným zastáncem volného trhu. V první řadě hájil zájmy Německa a zájmy německých dělníků. Z tohoto důvodu prosazoval státní zásahy do ekonomiky, nebránil se ani celnímu ochranářství (Loužek, 2005, s. 28) Nebyl však ani čistým socialistou, nesouhlasil se znárodněním, které se mu jevilo jako příliš socialistické. Přestože ho práce Marxe velice silně ovlivnila, nebyl a odmítal být marxistou. Jeho pojetí dialektiky bylo opačné než u Marxe: jestliže Marx vidí kauzalitu mezi ekonomikou a společností („*Způsob materiálního života podmiňuje sociální, politický a duchovní životní proces vůbec.*“ (Marx, Ke kritice politické ekonomie, 1978, s. 418).) podle Webera to není pouze výhradně ekonomika (výrobní vztahy), které ovlivňují politiku, ale jsou to i nemateriální faktory (náboženství, etika), které ovlivňují a formují názorové postoje lidí a ekonomiku (Swedbegr, 2009, s. 54) a celou společnost.

Weber se názorově neshoduje také s pluralisty: jeho pojetí státu je od pluralistického pojetí naprosto odlišné: stát má svoje zájmy, které za použití síly na svém vnitřním území prosazuje, tzn. stát operuje s monopolem fyzické

moci. Stát je autoritou, legálním panstvím. Stát je samostatným hráčem, nikoliv arénou pro negociaci různých skupin (Dahl, pluralisté, neopluralisté).

Weber spatřoval ve vývoji moderní společnosti jasné tendence k racionalizaci, organizaci a byrokratizaci. Moderní stát bude stále více organizován, racionalizován, byrokratické struktury budou stále více zasahovat do života společnosti a jednotlivce. Toto téma je jasné u Foucaulta a jeho konceptu „moc-vědomostí“, bio-power a governmentality. Zde bychom mohli najít určitou paralelu ve vnímání státu a světa.

3. ŽIVOT A DÍLO MAXE WEBERA (1864-1920)

V následujícím textu bude chronologicky představen život Maxe Webera a analyzováno dílo M.Webera v oblasti sociologie politiky. Analýza se zaměří na vztah mezi právem, legalitou, legitimitou, byrokracií, fyzickým násilím a panstvím.

3.1 Život Maxe Webera

Max Weber, celým jménem Karl Emil Maximilian Weber, se narodil 21.dubna 1864 v durynském Erfurtu jako první z osmi dětí dr. Maxe Webera a Heleny, rozené Fallestein. Otec Maxe Webera byl úspěšným politikem, jako člen národně liberální strany se vypracoval z člena erfurtského magistrátu na poslance říšského parlamentu (1872-1884), kde získal vlivné pozice. Otec Maxe Webera žil bohatý společenský život a v jeho domácnosti se setkávali významné osobnosti z veřejného a akademického života. Vztah otce Maxe Webera k náboženství byl velice vlažný, v rámci společensky nutných konvencí, stručně charakterizováno jako „liberálně vlažný protestant“, naproti tomu matka Maxe Webera byla hluboce nábožensky založená (Loužek, 2005, s. 18).

Max Weber studoval nejdříve na döbbelinské soukromé škole (1870-1872) poté přestupuje na gymnázium císařovny Augusty. Svá univerzitní studia v letech 1882-1886 strávil na univerzitách v Göttingenu, Heidelbergu a Berlíně, kde se kromě studia práva, ekonomie, historie, částečně filozofie a teologie. Během studií se Weber seznámil s národně liberálním spisovatelem, příznivcem Bismarcka, Hermannem Baumgartenem, jehož žena Ida byla podobně nábožensky založená jako matka Maxe Webera. Podobně jako mnoho jiných Weber žil během svých studií pestrým, bujarým studentským životem, vyznává podobný životní postoj jako jeho otec. Díky Idě Baumgartenové začíná mladý Weber měnit svůj názor na svého otce, jako na amorálního požitkáře, a názorově se přiklání se na stranu své matky (Loužek, 2005, s. 18).

V letech 1882-1892 se Max Weber jako justiční čekatel vrací domů do Berlína, kde sílí rodinný konflikt a roste vzájemná neshoda mezi oběma rodiči. V roce 1876 umírá rodičům Maxe Webera jejich čtyřletá dcera. Otec Maxe Webera nejdříve sdílel smutek se svojí ženou, nicméně rychle se opět vrátil ke své práci, což způsobilo začátek vleklého a rostoucího konfliktu mezi oběma manželi. Během pobytu Maxe Webera v Berlíně byl spor mezi oběma rodiči v plné síle (Loužek, 2005, s. 19). Rostoucí napětí mezi rodiči a názorová shoda Webera s jeho matkou pak vyústilo v osudovou hádku v roce 1897.

V roce 1889 pod vedením Augusta Meitzena píše Max Weber svoji disertaci na téma „*K dějinám obchodních společností ve středověku*“, v roce 1891 dokončuje pod vedením Gustava Schmollera svoji habilitační práci na téma „*Římská agrární historie v jejím významu pro veřejné a soukromé právo*“ a stává se soukromým, státem neplaceným docentem. V roce 1888 se stává členem Spolku pro sociální politiku, který se v 80. letech 19. století získal významný vliv na utváření a koncipování Bismarckovo reformní politiky (Loužek, 2005, s. 32). Na začátku 90. let 19. století začíná spolupracovat s Evangelicko-sociálním kongresem, reformním křesťansko-sociálním hnutím, které vycházelo německého protestantismu.

V zimě 1893 se Max Weber oženil s jednadvacetiletou praneteří svého otce Marianne Schnitger, která se po jeho smrti stala editorkou jeho nevydaného díla a autorkou Weberova životopisu. Až do roku 1893 pracuje Max Weber jako advokátní koncipient a soukromý docent římského práva a dějin. V témže roce je Weberovi přiznána mimořádná profesura pro obchodní a německé práva na berlínské univerzitě. V roce 1895 však přechází na freiburskou univerzitu, kde přednáší svoji úvodní přednášku na téma „*Národní stát a národohospodářská politika*“. V roce 1896 využije nabídky univerzity Heidelbergu a stává se vedoucím katedry ekonomie. Na obou univerzitách se Weber s různými filozofy a teology (Henrich Rickert, Jellinek, Windelband a Ernst Troeltsch) (Loužek, 2005, s. 21-22).

V roce 1897 dochází při návštěvě otce v Heidelbergu k ostré hádce mezi Maxem Weberem a jeho otcem. Max Weber otci vyčetl patriarchálně autorativní chování vůči jeho matce a ostrá výměna názorů vyvrcholila teatrálním otcovým odchodem. Otec po sedmi týdnech od této hádky umírá. Právě tato událost bývá velice často označována jako hlavní příčina následného Weberova nervového kolapsu a dlouhodobé nervové lability. Od roku 1897 trpí Weber nespavostí, výčitkami svědomí, únavou. Na jaře 1897 dojde u Webera k úplnému nervovému kolapsu, na letní semestr 1899 žádá Weber o uvolnění z přednášek. Byla mu však udělena dlouhodobá zdravotní dovolená. V roce 1899 se pokouší opět přednášet, ale o rok později v roce 1899 u něj dochází k dalšímu, v jeho životě nejtěžšímu nervovému kolapsu: Weber není schopen přednášet, pracovat, ani mluvit, ani psát. Odjíždí se léčit do Itálie a opět žádá o uvolnění z profesorského úřadu, začíná se věnovat psaní. V říjnu 1903 odstupuje z profesorské pozice na Heidelberské univerzitě, stává se honorárním profesorem s právem učit a soukromým badatelem (Loužek, 2005, s. 22)

V roce 1904 přijímá Max Weber nabídku vedení redakce časopis Archiv pro sociální vědu a sociální politiku, ze kterého se Weberovi spolu s dalšími spolupracovníky podařilo vytvořit vedoucí vědecký časopis v Německu. Od srpna do prosince 1904 cestuje se svojí manželkou po Spojených státech amerických. Po více jak čtyřleté přestávce opět vystoupí v Kongresu umění a věd s St. Louis se svojí přednáškou o německém hospodářství. Amerika udělala na Webera silný dojem, ještě v roce 1904 publikuje na stránkách Archivu první díl „*Protestantské etiky a duchu kapitalismu*“. V období 1906-1910 se spolu s Robertem Michelsem, Wernerem Vombatem, Georgem Simmelem, Karlem Löwensteinem, Georgem Lukácsem a dalšími aktivně účastní filozoficko sociologických diskusí. V období 1909-1914 se Weber stává ústřední postavou debaty „spor o hodnoty“ vedené uvnitř Spolku pro sociální politiku. V této době postupně vychází díly „*Wirtschaft und Gessellschaft*“ česky „*Hospodářství a společnost*“ s podtitulem „*Ekonomika a*

společenské řády moci“ (Loužek, 2005, s. 24). V rozmezí 1915-1917 vydává studie k dílu „*Hospodářská etika světových náboženství*“.

V období první světové války Max Weber mění svůj názor na německou válečnou politiku. Přestože mu byly zájmy Německa vždy velice důležité, k politice anexe zaujal záporné stanovisko. V roce 1917 pronáší v Mnichově svoji přednášku „*Věda jako povolání*“ a pokouší se získat politický vliv, ovlivnit německou válečnou politiku a připravit tak podmínky pro výhodnější mírovou smlouvu. V období 1918-1919 absolvuje Weber několik projevů a pojednání o otázce válečného dluhu a mírové smlouvě. Neúspěšně také jako poslanec kandiduje za Německou demokratickou stranu do parlamentu. V roce 1919 přenáší opět v Mnichově svoji přednášku „*Politika jako povolání*“ a v témže roce v květnu 1919 doprovází německou delegaci na mírovou konferenci ve Versailles, kde se podílí na jednání o řešení válečného dluhu (Loužek, 2005, s. 25). V roce 1919 umírá Weberova matka, která ho svými přísnými morálními zásadami a protestantskou výchovou ovlivnila na celý život. Weber v té době dokončuje poslední korektury prvního dílu *Hospodářství a společnost* a pracuje na nových přednáškách o nauce státu a socialismu. Začátkem června roku 1920 Max Weber onemocní španělskou chřipkou, a krátce na to Max Weber 14. června 1920 umírá na zápal plic (Loužek, 2005, s. 26).

Následující fotografie ukazují Maxe Webera v různých životních etapách.

Obr. 1: Fotografie Maxe Webera

Pozn.: Max Weber v roce 1894

Pozn.: Max Weber v roce 1909

Zdroj: <http://blogs.reuters.com/archive/tag/catholic-protestant-calvinist-max-weber-european-central-bank-economy-income-inequality/>, 5.12.2011, <http://www.economist.com/node/12762398>, 5.12.2011.

3.2 Dílo Maxe Webera

Dílo Maxe Webera má obrovské rozpětí. Hlavní těžiště jeho práce spočívá v ekonomické vědě. Weber svým inovativním přístupem spojil poznatky hospodářská teorie, ekonomické historie a hospodářská sociologie do tzv. sociální ekonomie (Swedberg, 1998, s. 168). V češtině je tento komplexní přístup nazýván pojmem hospodářská sociologie (Loužek, 2005, s. 116).

Obdobně Weber postupoval i v případě politiky. Ačkoliv nebyl vystudovaným politologem, jeho přínos do oblasti politické vědy je značný. Také v tomto směru propojil svoje poznatky hned ze tří vědních oborů:

ekonomické historie, obecné sociologie a práva. Max Weber byl významným představitelem tzv. sociologie politiky (Loužek, 2005, s. 129). Mezi nejvýznamnější díla v tomto oboru lze označit stať „*Tři čisté typy legitimního panství*“ (1922), analýza panství z „*Hospodářství a společnost*“ a esej „*Politika jako povolání*“ (1919).

3.2. 1 Teorie moci - panství a autorita

Pro pochopení Weberova díla v oblasti sociologie politiky je nutné definovat základní pojmy: moc, autorita a panství a zobrazit jejich vzájemný vztah.

Moc lze definovat mnoha způsoby, např. jako kapacitu uskutečnit zamýšlený vliv na chování jiného jedince. Naproti tomu autorita je širší pojem než moc. Autorita je právo vládnout, které je založeno na tom, že jednotlivci akceptují, právo toho, kdo má autoritu, rozhodovat. Může tak existovat moc bez autority (Hague, Harrop, 2007, s. 11).

Panství je Weberův pojem definující zvláštní druh moci. V anglicky psané literatuře dochází k záměně obou pojmů, tzn. že autorita odpovídá panství. Obsahově oba pojmy splývají. V české literatuře dochází k časté záměně pojmů a následnému zmatku, kdy je pojem autorita používán ve smyslu panství, jindy ve smyslu moci, někdy ve smyslu instituce, která má moc (Loužek, 2005). Sám Weber ve svém díle používá pojem panství, nikoliv autorita. Z tohoto důvodu bude v této práci použit termín panství. Pojem autorita pro potřeby této práce již dále použit nebude.

Loužek (2005, s. 137) tvrdí, že panství je podle Webera užší pojem než moc. Loužek (2005) chápe moc jako jakoukoliv sílu, která přinutí ostatní jednat i proti své vůli. Naopak panství je takový druh moci, které se lidé podrobují dobrovolně proto, že ji pokládají za legitimní (Loužek, 2005, s. 137). Jak je zřejmé, dostáváme se do určitého sporu. Je tedy nutné stanovit, co znamená

širší nebo užší: podle Haguea, Harrop (2007, s. 11) je panství širší než moc, protože se jedná o právo a dobrovolnou akceptaci, naproti tomu Loužek (2005) chápe panství jako užší druh moci, protože je postaveno právě na akceptaci, nikoliv na jiném druhu moci, např. fyzické síle či její hrozbě. Pro potřeby následující analýzy této hodnotový spor necháme nevyřešen, důležitý bude jeho obsah, který bude převzat ze samotného Webera.

Panství Weber definuje jako moc, která přiměje, donutí ovládané dobrovolně se podřídit rozkazům ovládajícího, tzn. toho, kdo má moc-panství. Důvodem dobrovolného podvolení se moci je víra ovládaného, že podvolení se autoritě je správné, odůvodněné. Weber charakterizuje panství následovně:

„Panství, tj. šance shledávat se s poslušností pro určitý rozkaz, může spočívat na různých motivech povolnosti. ... U panujících a opanovaných podporuje se panství spíše vnitřně důvody právními, důvody jeho „legitimitu“ a otřesení této víry v legitimitu mívá dalekosáhlé následky“ (Weber, 1969, s. 225)

Weber odlišuje dva druhy panství (Loužek, 2005, s. 138):

- panství dané konstelací zájmů (např. monopolním postavením) a
- panství dané povinností poslouchat a pravomocí rozhodovat.

Sám Weber se dále věnuje pouze panství dané povinností poslouchat a pravomocí rozhodovat, tzv. panství v užším smyslu, které není podmíněno konstelací zájmů a nevyplývá z trhu. Naopak, panství dané povinností poslouchat a pravomocí rozhodovat v sobě zahrnuje existenci legitimacy toho, kdo má pravomoc rozhodovat.

Na základě empirických poznatků z historie státního zřízení, státu rozlišuje Weber tři druhy legitimního panství: tradiční, charismatické a legální. Pro každý druh panství je charakteristická odlišná sociologická struktura správního štábu (státní správy) a správních prostředků (Weber, 1969, s. 225):

Tradiční panství je odůvodněno a podmíněno vírou v nedotknutelnost a posvátnost pánů a řádů, které ve společnosti existují odjakživa. Ovládající je „pán“, ovládaný je poddaným, správní aparát představují služebníci. Obsah rozkazů a jejich legitimita je svázán s tradicí. Porušování tradice tak představuje poškození legitimacy tradičního panství spočívající na posvátnosti tradice. Tvorba nového práva s ohledem na stávající tradiční právo je takřka vyloučené (Weber, 1969, s. 228). Tradiční panství je spojeno s předbyrokratickou epochou a dělí se na dva hlavní druhy podle své správní struktury: patriarchální a stavovská struktura/panství. Patriarchální panství, tzn. kdy služebníci jsou v naprosté závislosti na pánovi (otci rodiny, šéfovi rodu vladaře, otrokáři) je nejčistším typem tradičního panství (Weber, 1969, s. 230)

Charismatické panství je odůvodněno existencí nadpřirozeného charismatu (nadání), zejména zjeveními, magickými schopnostmi, hrdinstvím, nebo výjimečnými schopnostmi řeči a ducha ovládajícího. Ovládající se nazývá vůdce, ovládaný je učeníkem. Ovládaní podléhají moci vůdce díky jeho nadpřirozeným a mimořádným schopnostem, nikoliv z důvodu existence ustanovení, postavení ve společenské struktuře nebo tradiční důstojnosti.

Charismatické panství trvá tak dlouho, dokud se projevuje charisma vůdce. V případě, že se charisma neprojevuje, přestává na obec ovládaných působit, či zevšedňuje a nakonec panství padá. Nejčistším typem charismatického panství představují panství proroků, válečných hrdinů, nebo demagogů, kteří jsou výtvorem západního městského státu (Weber, 1969, s. 233).

Legální panství je takový druh moci, který je odůvodněn a podmíněn existencí právní normy-ustanovením. Ustanovení je právní, formálně správně zvolený dokument, který může změnit nebo vytvořit jakékoliv právo (Weber, 1969, s. 225). Legimita legálního panství spočívá v existenci platné, legální právní normy.

Legální panství má svého „představitele“, přesněji zprostředkovatele. Je jím úředník, který pouze vynáší a interpretuje rozkaz uvedený v stanovení, které nabývá formy zákona, předpisu, či jiné formálně abstraktní normy. Tím, kdo rozkazuje, ovládá, je ustanovení, reprezentováno osobou úředníka a institucí úřadu. Panství úředníka a jeho úřadu je legitimní díky stanovenému pravidlu věcné kompetence, které ohraničuje a vymezuje specializaci poroučejícího-úředníka. Specializace úředníka je dána věcnou účelostí jeho úřadu a požadavky na odbornou způsobilost potřebnou pro výkon úředníka, přičemž výkon jeho funkce je neosobní (Weber, 1969, s. 226). Dalšími znaky legálního panství je princip úřední hierarchie, striktní oddělení veřejných a soukromých prostředků, vedení spisů a existence správního aparátu (Loužek, 2005, s. 131).

S legálním panstvím je neodmyslitelně spjata moderní struktura státu a obce, ale také platnost smluvních vztahů v kapitalistickém podniku (Weber, 1969, s. 226-227). Technicky nejčistším typem legálního panství je byrokracie, existence byrokratického správního aparátu (Weber, 1969, s. 227).

Následující tabulka 1 stručně shrnuje základní charakteristiky jednotlivých typů panství.

Tabulka 1: Základní charakteristiky jednotlivých typů panství

Druh panství	Základ legitimacy	Konkrétní příklad
Tradiční	Tradice, zvyklost, zvyk a pevně ustanovený způsob, jakým se věci a záležitosti provádějí	Monarchie, feudální stát
Charismatické	Citově, iracionálně založený, silný vztah k vůdci a jeho poselství, jeho vizionářským schopnostem a charismatu.	Revoluční vůdci, vojevůdci, výjimeční vládcí, diktátoři
Legální	Pravidla, normy, ustanovení a procedury. Rozhoduje věcný obsah ustanovení, kterou interpretuje a zastupuje úředník a úřad.	Úřednický aparát, byrokracie

Zdroj: Hague, Harrop (2007, s. 12), Weber (1969, s. 225-235).

Každé panství v podobě vlády se podle Webera nutně pojí se správou: každá vláda k udržení svojí mocenské pozice a ke své existenci potřebuje správu a naopak každá správa potřebuje vládu (Loužek, 2005, s. 138). Správu tvoří organizace a aparát. Organizace představuje okruh lidí, kteří jsou naučeni poslouchat a vykonávat rozkazy vůdců a sami jsou osobně zainteresováni na trvání panství. Organizace pak dohromady vytváří aparát.

Podle Webera je panství upevňováno dvěma prostředky: legitimitou a administrativním aparátem. Ačkoliv lidé cítí, že panství je legitimní, přesto může být jeho trvání nestálé. Přítomnost administrativního aparátu posiluje a zefektivňuje činnost a existenci panství (Swedberg, 1998, s. 62).

Každý druh legitimního panství má charakteristickou strukturu: aparát s rozhodovacími instancemi, které tvoří základ pro ospravedlnění právních rozhodnutí. Pro každý druh legitimního panství je charakteristický vztah mezi politickou strukturou a právním systémem (Loužek, 2005, s. 206). Pro tradiční a charismatické panství je typické, že právo nepochází zevnitř, ale zvenku: u charismatického panství je právo vykonáváno „ad hoc“, tzn. případ od případu,

vyvěrá z charismatické autority vůdce a je přijímáno jako závazné; u tradičního panství je právo dáno nehybnou tradicí. Pouze u legálního panství síla práva pramení „zevnitř“: právo se stává racionálním a získává svoji vlastní legitimitu. Tato vlastnost je charakteristická pro moderní právo a moderní stát. Následující tabulka 2 srovnává povahu právního systému podle druhu panství.

Tab. 2: Povaha právního systému podle druhu panství

	Panství		
	Tradiční	Charismatické	Legální
Poslušnost	Jednotlivci se podřizují tradičním zvyklostem.	Jednotlivci se orientují na vůdce s mimořádnými schopnostmi.	Jednotlivci respektují pravidla formulovaná podle racionálních kritérií.
Struktura správy	Patrimoniální. Štáb vychází z tradičních kruhů. Fungování je podřízeno pánovi.	Žádná strukturovaná administrace. Výběr spolupracovníků je spontánní, podle momentální situace.	Byrokratická. Vysoce členěný úřad podle profesí, hierarchie s racionálně vymezenými kompetencemi.
Zdroj práva	Právo vychází z tradice, je chápáno jako součást norem vzniklých v minulosti.	Právo vychází z vůdce, který rozhoduje o spravedlnosti.	Právo vědomě vytváří autorita, a na základě logických technik a abstraktních pravidel.
Povaha soudního procesu a forma ospravedlnění	Rozhoduje se případ od případu. Může, ale i nemusí existovat precedent.	Vůdce rozhoduje případ od případu na základě „zjevení“ či vlastního uvážení.	Případy se rozhodují podle formálních principů na základě racionálního zvážení.
Diskrece, nebo pravidla	Vysoká	Vysoká	Nízká
Vypočitatelnost pravidel řídících hospodářský život	Nízká	Nízká	Vysoká

Zdroj: Loužek, 2005, s. 207.

Pozn.: patrimoniální panství vzniklo decentralizací domácnosti a představuje mocenskou autoritu nad domácnostmi, kdy pán přiděluje půdu a inventář mezi své syny a ostatní příslušníky a podřízené. Patří mezi předbyrokratické struktury (Loužek, 2005, s. 140).

Všechny tři typy legitimního panství představují ideální typy, které se ve své čisté podobě nevyskytují, naopak různě se promíchávají a kříží. Všechny druhy a podoby panství mají však jedno společné – legitimitu, která zajišťuje panství stabilitu (Weber, 1969, s. 236).

3.2.2 Teorie moci - legalita a legitimita

Weberovo pojetí legalita je definováno ve stati *Politika jako povolání*:

„Konečně vláda silou „legality“, prostřednictvím víry v platnost legálního ustanovení a věcné „kompetence“ odůvodněné racionálně vytvořenými pravidly, tudíž panství založené na postoji poslušnosti vůči plnění ustanovených povinností. Je to panství vykonávané moderním „služebníkem státu“ a všemi nositeli moci, kteří se mu v tomto ohledu podobají.“ (Weber, 2009, s. 245)

Legalita je podle Webera víra v platnost legálního ustanovení, neboli právní normy, a z ní se odvíjející věcné kompetence, které jsou dále vysvětleny, rozvedeny a odůvodněny v navazujících pravidlech. Z toho pro obsahovou náplň legality plyne dvojitý závěr: legalita je založena na právu a existenci hierarchické správní byrokratické struktury. Jako první je proto nutno charakterizovat povahu legálního ustanovení – práva a říci, jaké vlastnosti musí právo a právní systém mít, aby vláda mohla být jak legální, tak legitimní. Tzn. jaké musí být právo, aby existoval vztah mezi legalitou a legitimitou a dále pak ve stručnosti popsat povahu byrokratické struktury a její vztah k legálnímu panství.

Právo a právní systém

Legalita je víra v platnost práva, právního systému, právního dokumentu, normy nebo ustanovení. Naproti tomu legitimita je subjektivní, vnitřní přijetí práva jako spravedlivého (Weber, 1969, s. 245). Je-li právo

legální, neznamena, že je legitimní. Jednotlivec může poslouchat a podvolovat se zákonům a platnému právu, ale pouze díky přítomnosti fyzického násilí, či jeho hrozbě, které má stát jako jeden z nástrojů své moci. Avšak nevnímá toto právo jako legitimní, tzn. vnitřně se s ním neztotožňuje a nepřijímá ho jako spravedlivé. Právo může být legální bez toho, aby bylo legitimní. Legimita se pojí spíše s právní vědou, koncept legitimacy spadá do politologie (Hague, Harrop, 2007, s. 13). Pro moderní stát je nanejvýš důležité, aby legalita šla ruku v ruce s legitimitou. Pouze tak bude dosaženo stability legálního panství. Následující obrázek ukazuje vztah legality, legitimacy a panství.

Obr. 2: Vztah legality, legitimacy a panství

Zdroj: Weber (1969), vlastní zpracování.

Aby právo a právní systém byl jak legální, tak vnímán jako legitimní, musí obsahovat následující principy a vlastnosti. Důležitou součástí moderního práva by měl být princip smluvní svobody, který zaručuje svobodu kontraktů. Implicitním předpokladem je první ze základních vlastností práva - vynutitelnost plnění kontraktů státní autoritou. Podle Webera by mělo právo mít tři základní a nejdůležitější vlastnosti (Loužek, 2005, s. 202):

- **vynucovací schopnost, nebo-li organizovaná vynutitelnost** – podle Webera je tato vlastnost základní a první vlastností práva, nutný předpoklad pro fungování tržní ekonomiky: právo, které není vynutitelné, není právem. Pro zajištění vynutitelnosti práva musí ve společnosti existovat autonomní organizace, která bude vynutitelnost práva zajišťovat.
- **racionalita a normativita** – racionalita práva a právního systému zajišťuje, že bude právní systém schopen formulovat, vyhlášovat,

aplikovat a vymáhat dodržení univerzálních pravidel – norem. Racionalita je obsahově nejdůležitější vlastností práva.

- **legitimita** – neboli normativní ospravedlnění – subjektivní přijetí práva těmi, kdo v jeho rámci žijí. Legitimita je podporována existencí specializované organizace a úřadu které se starají o dodržování práva a tím posilují pozitivní vnímání práva a jeho legitimitu.

Legalita práva je zajišťována prvními dvěma vlastnostmi: vynutitelností a racionalitou. Ty lze označit za obecné, primární vlastnosti práva. Legitimita je následnou, jakou si přidanou hodnotou práva, která se stala znakem moderního práva.

Legálně právní autorita a formálně legální racionalita, tzn. právní systém, který zajišťuje vytváření, aplikaci a vymáhání práva, zajišťuje odhadnutelnost a vypočitatelnost pravidel, stabilizuje očekávání a snižuje nejistotu ekonomických subjektů. Takový právní systém má podle Webera pozitivní vliv na hospodářský rozvoj. Právě v tomto prostředí formálně legální racionality vznikl podle Webera moderní kapitalismus (Loužek, 2005, s. 208).

Legálně právní autorita a formálně legální racionalita však mohou také způsobit to, že se právní systém začne stavět nad společenský systém a lidé nad ním ztrácejí kontrolu. Právní systém se tak stává autonomním a nadřazeným, nekontrolovatelným systémem, který existuje paralelně vedle společenského systému. Důvodem vzniku legalismu, neboli nadřazenosti práva, je oddělení náboženského a sekulárního práva a následující postupné oddělení právních a etických norem. Právo začalo hrát v západních společnostech stále větší důležitost: legalismus sehrál podle Webera pozitivní úlohu při budování tržní ekonomiky a kapitalismu, současně ale způsobuje negativní dopady, a to zejména to, že stále více vymezuje a normuje, „sešněrovává“ prostor pro svobodné jednání jednotlivce. Legalismus může vytvářet „železnou klec“ moderní racionality. Zářným příkladem tohoto je

fenomén byrokracie: na jedné straně stabilizuje moderní společnost, na druhé straně může začít hájit své vlastní zájmy, posilovat vlastní moc a rozhodovací kompetence. (Loužek, 2005, s. 208-209, 213).

Byrokracie

Podle Webera je panství upevňováno dvěma prostředky: legitimitou a administrativním aparátem (Swedberg, 1998, s. 62). Na základě tohoto tvrzení lze pak deduktivně odvodit také to, že administrativní a právní aparát vytváří nejdříve posiluje legalitu, ta následně vytváří legitimitu, která pak v konečném výsledku upevňuje, posiluje a zefektivňuje existenci legálního panství moderního státu. Hierarchicky organizovaný úřednický aparát je tedy nezbytným předpokladem existence a stability legálního panství moderního státu:

„K typu „legálního“ panství patří ovšem nejen třeba moderní struktura státu a obce, ale také vztah panství v soukromém kapitalistickém podniku, v účelovém svazku nebo spolku jakéhokoliv druhu, který má k dispozici dostatečně hierarchicky učený správní aparát.“ (Weber, 1969, s. 226)

Potřeba hierarchické správní, administrativní struktury byla vyvolána samotným vývojem moderního státu, který šel ruku v ruce s vývojem ekonomiky: *„Jmenovitě celé dějiny vývoje moderního státu jsou identické s dějinami moderního úřednictva a byrokratického podniku, právě tak jako celý vývoj moderního vyspělého kapitalismu je identický se vzrůstající byrokratizací výrobních podniků.“ (Weber, 1969, s. 227)*

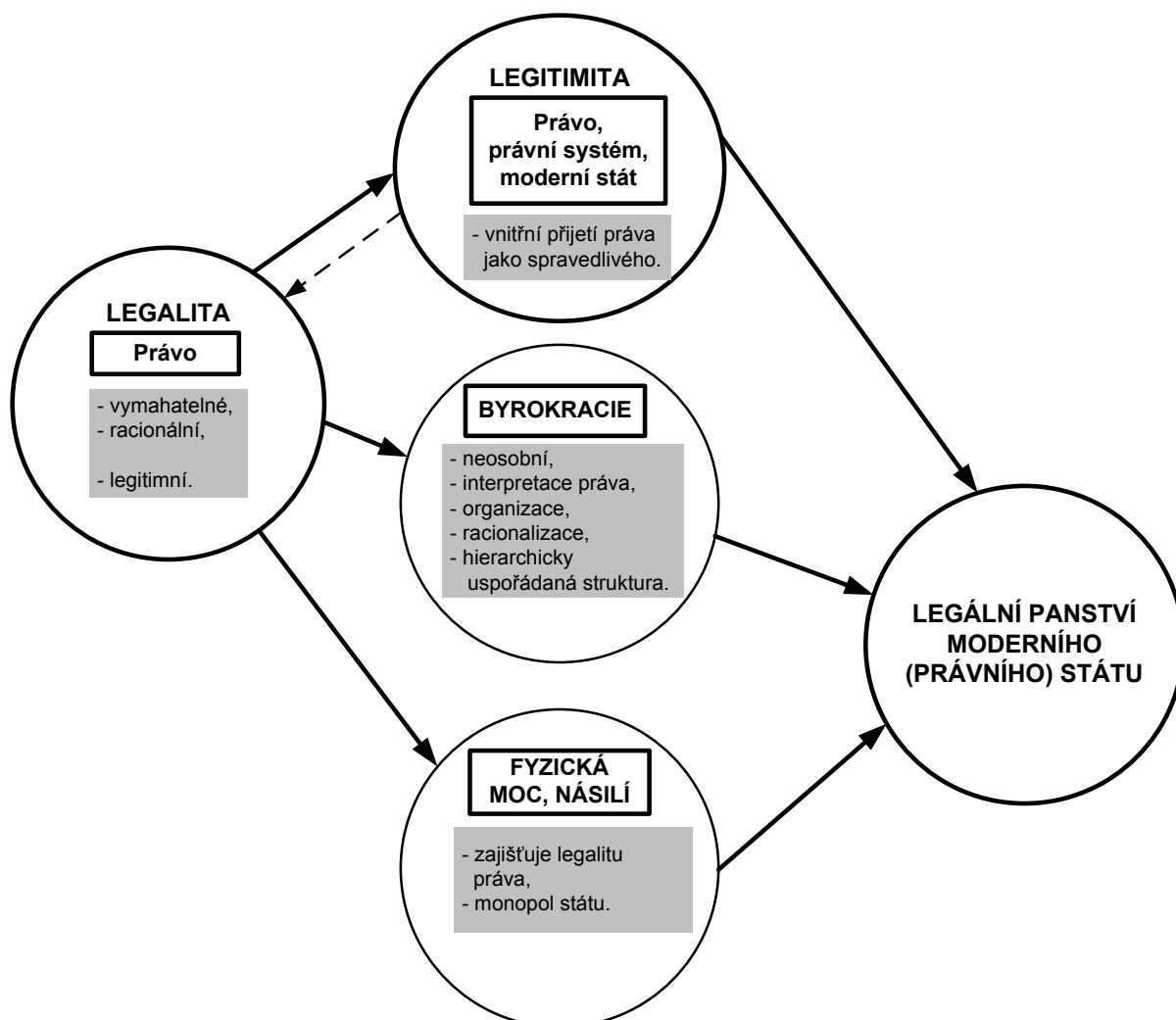
V průběhu historie dochází postupnými kroky k centralizaci politické moci a majetku, který je k výkonu politické moci potřeba a zároveň moc posiluje. Stát se stává jediným vlastníkem správní moci na daném území. K výkonu a správě moci potřebuje správní aparát, který nahrazuje dřívější samostatné správce nebo lokální vlastníky moci:

„Vývoj moderního státu všude začíná tím, že kníže přistoupí k vyvlastňování samostatných, vedle něj existujících „soukromých“ nositelů správní moci, tedy vlastníků správních, válečných, finančních, provozních prostředků a politicky použitelných statků všeho druhu. Celý proces je dokonalou paralelou vývoje kapitalistického podnikání postupným vyvlastňováním samostatných výrobců. Naopak vidíme, že v moderním státě se řízení všech prostředků politického provozu skutečně sbíhá v jediném vrcholném místě, že už ani jediný úředník není vlastníkem peněz, které vydává, nebo budov, zásob, nástrojů, válečných strojů, jimiž disponuj, že tedy v dnešním „státě“ – což je pro jeho pojem bytostné – je uskutečněno „odloučení“ správního štábu, správních úředníků a správních dělníků od věcných provozních prostředků.“ (Weber, 2009, s. 248)

Namísto soukromých nositelů správní moci jsou dosazeni úředníci, jejichž kompetence vymezují formálně abstraktní normy (zákony, předpisy). Rozsah kompetencí v rámci správního aparátu, administrativní (byrokratické) struktury je dán velikostí věcné kompetence, respektive věcné účelnosti a odborných nároků na úředníka. Úředník při výkonu svého povolání postupuje přísně formalisticky podle racionálních pravidel nebo podle „věcných“ hledisek účelnosti v případě, že první metoda selže či se nedá použít. V rámci správního aparátu, struktury, existuje hierarchie úřadů, která odstupňuje povinnost poslušnosti a to směrem podřízením nižším vyšším a předepsaným postupem stížností. Úředník je školený úředník, jehož služební poměr je dán smlouvou a za výkon své funkce dostává pevný plat a nárok na penzi podle jasných pravidel zálohování (Weber, 1969, s. 226).

Následující obrázek 3 shrnuje předcházející text a zobrazuje vzájemné vztahy legality jako počáteční vlastnosti práva a právního systému a dalších nástrojů moderního státu: legitimacy (práva), byrokracie a fyzického násilí a legálního panství moderního státu.

Obr. 3: Vztah legality, legitimacy, byrokracie, fyzického násilí a legálního panství moderního státu

Zdroj: Weber (1969), vlastní zpracování.

3.2.3 Teorie moci a existence státu – příčina či následek

Weberova definice státu až doposud vévodí současné teorii státu (Hay, Lister, Marsh, 2006, s. 6). Ve své stati Politika jako povolání Weber uvádí:

„stát je ta lidská pospolitost, která si na určitém území – neboť území patří k jeho znakům – (s úspěchem nárokuje monopol legitimní fyzické moci. Protože pro naši současnost je specifické, že právo na fyzickou moc se všem

ostatním svazům nebo jednotlivcům přiznává jen potud, pokud to stát ze své strany připustí: stát je výhradním zdrojem „práva“ na moc. ... Stát, právě tak jako politické svazy, které mu historicky předcházely, je poměrem panství člověka nad člověkem, opírajícím se o prostředky legitimní (to znamená za legitimní uznávané) moci. Aby tento poměr existoval, musí se tedy ovládaní lidé podrobit autoritě toho, kdo si ji nárokuje.“ (Weber, 2009, s. 244)

A dále pak:

„ ... moderní stát je ústavně přiměřeným svazem panství, který na nějakém území úspěšně zmonopolizoval legitimní fyzickou moc jako prostředek panství a za tímto účelem v rukou svého vedení spojil věcné provozní prostředky, vyvlastnil však veškeré z vlastní moci oprávněné stavovské funkcionáře, kteří jimi dříve disponovali na základě vlastního práva, a na jejich nejvyšší vrchol zasedl sám.“ (Weber, 2009, s. 248)

Moderní stát je podle Webera právní státem, který si na svém území (v rámci národních hranic) nárokuje právo na monopol fyzického násilí a politického moci. V důsledku tohoto monopolního postavení postupem času vyvlastnil veškerou politickou moc od jiných lokálních vlastníků a k výkonu své moci dosadil pracovníky-zaměstnance státu – úředníky. Ty vykonávají státní správu podle předem daných, jasně stanovených, obecně platných ustanoveních, zákonů a norem. Rozsah jejich kompetencí (úřední moci) je dán věcnou kompetencí jejich úřadů, které představuje místo v hierarchii správního aparátu. Moc-panství moderního státu je založen na existenci vynutitelného, logicky formálně racionálního práva. Pouze takové právo je legální, tzn. obecně uznáváno jako obecně platné. Legální právo a následně legalita vytváří legitimitu práva a státní moci, tzn. subjektivní přijetí státní moci a práva jako spravedlivé. Pro výkon práva a vznik legitimacy je důležitá existence a funkčnost právního systému, pro výkon státní moci je nezbytným předpokladem existence a funkčnost správního aparátu, administrativy.

Životně důležité je uspořádání tohoto aparátu, jeho organizace, struktura a hierarchie.

Podle Haye a Listera (Hay, Lister, Marsh, 2006, s. 8) lze z Weberovo definice státu odvodit dva základní aspekty: stát je soubor institucí s oddanými zaměstnanci, a stát jako monopol autorativní tvorby pravidel a norem v rámci národních hranic. Při druhém aspektu je potřeba aplikovat monopol tak, aby bylo dosaženo legitimacy.

Weber i tzv. Weberovský přístup chápe stát jako organizaci, která řídí a kontroluje byrokracii, použití násilí, a legitimitu, která státu zajišťuje úřední kontrolu nad územím ohraničeným národními hranicemi. Podle Weberovského přístupu je moc moderního státu založena na třech pilířích: násilí, byrokracii a legitimitě (Smith, 2009, s. 9) Stát je jedinečnou organizací, která má schopnost a možnost uvalovat svoji autoritu na společnost. Státní zdroje pak využívá jako mechanismus moci k dosažení svých cílů (Smith, 2009, s. 65).

Stát je jedinečnou organizací, která za pomoci byrokratického aparátu, monopolu na fyzické násilí a existence legitimacy kontroluje společnost na svém národním území. Podle Webera je postupná organizovanost, racionalizace a byrokratizace důsledkem historického vývoje společnosti: v důsledku a následkem stále se zvyšující industrializace a vývoje moderního státu rostla potřeba vyšší organizovanosti společnosti a větší efektivity státní úřednické správy. Výsledkem tohoto trendu byl vznik byrokratické organizace. Základním předpokladem však zůstává existence právního státu a fungujícího právního systému a práva, který vytváří legalitu a legitimitu právního systému a následně legitimitu legálního panství moderního státu.

Moc moderního státu, Weberem definované legální panství, je důsledkem historického vývoje moderní společnosti. Pro fungování legálního panství, moci moderního státu, používá stát tři hlavní nástroje: byrokracii, legitimitu a monopol na fyzické násilí (Smith, 2009, s. 9). Bylo by však

vhodnější říci, že stát využívá k udržení své moci-panství monopol byrokracie, legitimacy a fyzického násilí.

V teorii panství lze nalézt stopy myšlenek Marxe a jeho dialektického materialismu, tzn. že výrobní vztahy ovlivňují společenské vztahy, ale i vliv liberalismu a myšlenky právního státu. Moc moderního státu je podle Webera důsledkem, nikoliv příčinou vývoje moderní společnosti. Příčinou moci moderního státu byla potřeba především ekonomiky, ale i společnosti, zajistit právní stát, který by dohlížel na vynutitelnost práva. Rostoucí ekonomika představuje nově organizované podniky, klade větší nároky na efektivitu a racionalitu výroby a administrativy. Rozvoj kapitalismu způsobuje změny nejen v ekonomice, ale i ve společnosti. Stát se musí přizpůsobit rychlému tempu ekonomického růstu, nárokům a dopadům industrializace a následné urbanizace, musí rozšířit oblasti svého působení, musí zefektivnit svoji administrativní správu. Moderní stát přejímá způsob řízení z podnikové ekonomiky, stává se organizací s podnikovým způsobem řízení s cílem racionalizovat a zefektivnit svoji činnost. Moc moderního státu, respektive panství moderního státu, je výsledkem a důsledkem existence právního státu a použitých metod organizace řízení státní správy (byrokracie).

4 ZÁVĚR

Cílem mojí bakalářské práce bylo analyzovat vztah moci a moderního státu v díle německého sociologa Maxe Webera. Max Weber je jedním ze zakladatelů německé sociologie a svým dílem významně ovlivnil moderní pojetí státu.

Práce byla rozdělena do dvou částí – druhé a třetí kapitoly. Druhá kapitola obsahovala dva dílčí cíle této práce: nejdříve vypracovat analogický, stručný přehled vývojových etap v teorii státu a teorii moci. Byly zde představeny hlavní vývojové linie a přístupy k chápání povahy a fungování státu: T.Hobbes, J. Locke, J.J.Rousseau, K.Marx, M.Weber, M.Foucault, R.Nozick a R.A.Dahl. Druhým dílčím cílem bylo provést krátkou komparaci jednotlivých přístupů k dílu M.Webera. Max Weber vypracoval vlastní teorii moci a teorii státu. Jeho teoretická východiska lze označit jako velice podobné Hobbesovu pojetí státu jako samostatné organizace a Lockův požadavek smluvní svobody a vymahatelnosti práva. Významný vliv na M.Webera mělo také dílo K.Marxe. Weber nesouhlasil s Marxovou kauzalitou dialektického materialismu, tzn. že ekonomika ovlivňuje společnost a politiku, neboť podle Webera jsou to i nemateriální faktory jako např. náboženství a etika, které formují společnost, ekonomiku a politiku. Přesto mnohé z díle K.Marxe přijal, zejména myšlenku historického dialektismu. Velkou názorovou shodu Weberova díla lze najít u M.Foucalta a jeho konceptu governmentality, moci vědomostí a bio-power. Názorové postoje R.Nozicka a R.A.Dahla jsou od myšlení M.Webera odlišné.

Třetí kapitola nejdříve v krátkosti chronologicky popisuje život M.Webera. Velikán německé sociologie byl silně ovlivněn životním postojem své matky, hluboce věřící protestantky. Neshody rodičů, které vnímal Weber velice osobně, vyústily v hádku mezi M.Weberem a jeho otcem, který krátce po této ostré výměně názorů umírá. Od této doby nastávají u M.Webera psychické problémy, trpí depresemi, musí se vzdát akademické kariéry a

věnuje se psaní a vlastní vědecké práci. M.Weber umírá ve věku 56 let, ve stejném roce jako jeho matka. Zanechal po sobě rozsáhlé dílo v oblasti ekonomie, sociologie a politologie.

Druhá část třetí kapitoly obsahuje analýzu Weberovy teorie moci a teorie státu. Je zde analyzován koncept panství, Weberův pojem popisující moc státu a nástroje jeho udržení. Další část se zaměřuje na vztah legality a legitimacy tak, jak jej chápe M.Weber. Poslední podkapitola obsahuje syntézu závěrů předešlých analýz a odpovídá na otázku, zda je moc příčinou či následkem existence a fungování moderního státu. Max Weber definoval moc moderního státu jako legální panství, které je založeno na legitimitě, monopolu fyzické moci (násilí) a byrokracií. Základním předpokladem existence legálního panství je existence právního systému a práva. Legální panství moderního státu je moc státu, která je jednotlivci, tzn. ovládanými, vnímána jako spravedlivá. Legální panství moderního státu není příčinou, ale důsledkem existence moderního státu. Příčinou legálního panství byly potřeby rozvíjející se ekonomiky lépe organizovat společnost a veřejnou správu. Z tohoto důvodu vzniká hierarchicky uspořádaný administrativní aparát – byrokracie.

5 POZNÁMKY

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Bachrach, Peter, Baratz, Morton, S. (1962): Two Faces of Power. *The American Political Science Review*, Vol. 56, No. 4, (Dec, 1962), pp. 947-952.

Dahl, Robert, A. (1995): *Demokracie a její kritici*. Victoria Publishing: Praha.

Eribon, Didier (2002): *Michel Foucault. 1926 – 1984*. Academia: Praha.

Furet. Francois (1994): *Promýšlet francouzskou revoluci*. Atlantis: Praha.

Hague, Rod, Harrop, Martin (2007): *Comparative Government and Politics. An Introduction*. 7th ed. Palgrave Macmillan: Basingstoke.

Halada, Jan (1996): *Průvodce evropským myšlením. Osudy moudrých*. Brána: Praha.

Hay, Colin, Lister, Michael, Marsh, David (eds.) (2006): *The State. Theories and Issues*. Palgrave Macmillan: New York.

Heywood, Andrew (2004): *Politologie*. Eurolex Bohemia: Praha.

Locke, John (1992): *Druhé pojednání o vládě*. Svoboda: Praha.

Loužek, Marek (2005): *Max Weber. Život a dílo, Weberovské interpretace*. Karolinum: Praha.

Marx, Karel, Engels, Bedřich (1971): *Marxismus, leninismus*. In Marek, F., Zapletal, Š. (1971): *Filosofická čítanka*. Svoboda: Praha.

Marx, Karel, Engels, Bedřich (1978): *Marxismus, leninismus*. In Halada, Jan, Gauss, Artur (1978): *Čítanka z dějin filozofie*. Mladá fronta: Praha.

O'Farrell, Clare. *Key concepts* [online]. c2007, poslední revize 30.10.2010 [cit.2011-11-20]. Dostupné z URL:<<http://www.michel-foucault.com/concepts/index.htm>>.

Rousseau, Jean, J. (1978): *Rozpravy*. Svoboda: Praha.

Shift, Adam (2005): *Politická filozofie. Základní otázky moderní politologie*. Portál: Praha.

Smith, Martin, J.(2009): *Power and the State*. Palgrave Macmillan: Basingstoke.

Stokes, Phillip (2002): *Malé album velkých myslitelů*. Brána: Praha.

Swedberg, Richard (1998): *Max Weber and the Idea of Economic Sociology*. Princeton University Press: Princeton.

Weber, Max (1969): *Výbor z díla*. Vysoká škola politická ÚV KSČ: Praha.

Weber, Max (2009): *Metodologie, sociologie a politika*. Oikoymenh: Praha.

7 RESUMÉ

My bachelor work is devoted to the work of German sociologist Max Weber in the range of political sociology. The main aim of this work is to describe and analyze Weber's theory of state and theory of power. Weber is an author of the theory of authority, theory of legal authority of a modern state based on legitimacy, bureaucracy and force. The main research question of this work is whether the power of modern state is cause or an effect of the existence of the modern state. The first part of this work contains the analysis of the approaches to the theory of power and theory of state. The main ideological approaches (Hobbes, Locke, Rousseau, Marx, Weber, Foucault, Nozick, and Dahl) are compared with regard to the Weber's approach. The second part of this work contains an analysis if the Weber's theory of power and his concept of a legal authority of the modern state. The first part of this analysis includes the analysis of the authority, the division of the type of the authority and its instruments. The second part is devoted to the analysis of the legality and legitimacy relationship. The third part includes a final synthesis: it resolves the main research question. It concludes that the legal authority of the modern state is an effect of the existence of the modern state.

8 PŘÍLOHY